

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Hakala, H. ; Kaipainen, T. ; Puttonen, K. ; Sinisalo, R. & Prykäri, E. (2019) Työpajailua AMK-kirjastojen verkostopäivillä. *Kreodi* 6.

URL: <https://www.kreodi.fi/en/35/Uutta/622/Ty%C3%B6pajailua-AMK-kirjastojen-verkostop%C3%A4ivill%C3%A4.htm>

Työpajailua AMK-kirjastojen verkostopäivillä

AMK-kirjastojen verkostopäivillä, 22.11.2019, järjestettiin neljä kiinnostavaa työpajaa ajankohtaisista aiheista. Puramme tässä artikkelissa työpajoissa syntyneitä ajatuksia ja tuloksia. Kaikkiaan keskustelu ryhmissä oli vilkasta ja antoisaa sekä uusia oivalluksia synnyttävää.

Työpaja 1: Avoin data tiedonlähteenä

Avoin data tiedonlähteenä -työpajassa aihetta lähestyttiin opiskelijoiden näkökulmasta. Mitä avoin data on, missä muodossa ja mistä sitä löytää? Tavoitteena oli arkipäiväistä ja konkretisoida teemaa.

Avoin data yhdistetään helposti ainoastaan tutkijoiden keräämään tutkimusdataan, etenkin kun korkeakouluissa keskustellaan vilkkaasti tutkimusdatan hallinnasta. Aihe on kuitenkin paljon laajempi. Julkisin varoin tuotetut tietovarannot ovat opiskelijoiden tiedonlähteitä. ”Julkisen sektorin hallinnoimat digitaaliset tietoineistot on saatettava helposti uudelleenkäytettävässä muodossa hyödynnettäväksi tietoverkkojen kautta.” (Hallitusohjelman periaatepäätös 2011.) Toisin sanoen esim. Suomen ympäristökeskuksen tai Terveystietokeskuksen ja hyvinvointilaitoksen keräämän tiedon pitää olla kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen, viranomaisten sekä tutkimuksen ja koulutuksen käytössä. Avoimen datan ominaisuudet ovat tekninen saatavuus (koneluettavuus), avoin lisensointi (CC-lisenssit), ymmärrettävyys (rakenne ja merkitys kuvailtava) sekä maksuttomuus.

Avoimuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kerätty tieto on sellaisenaan kaikkien käytössä. Lainsäädäntö vaikuttaa taustalla. Pohdimme, että on eri asia avata esim. kartta-aineistoja kuin sosiaali- ja terveysalalta kerättyä tietoa. Ihmisistä kerätty tieto anonymisoidaan ja raakadata jalostetaan tilastoiksi, joista yksittäisen henkilön tiedot eivät ole tunnistettavissa. Hallinnon keräämä tieto on pääsääntöisesti tilastodataa. Idea piilee siinä, että tilastoja voi ladata itselle ja tarkastella omasta näkökulmasta.

Työpajan hands-on aloitettiin tutustumalla [Avoindata.fi](https://avoindata.fi) portaaliin, mistä saa yleiskuvan aihekategorioista ja tiedostomuodoista. Tämän jälkeen siirryimme surffailemaan avoimen datan tarjoajien pariin.

Opiskelijat voi ohjata [Tilastokeskuksen avoimen tilastotiedon](https://tilastokeskus.fi/avoimen-tilastotiedon) äärelle. Työpajassa tutustuimme [Paavoon](https://paavoon.fi) , mistä saa alueellista tietoa postinumeroiden avulla. Hyödyllistä alueellista tietoa löytyy myös useiden kaupunkien avoimen datan sivustoilta. Tunnetuin lienee [Helsinki Region Infoshare](https://helsinki-region-infoshare.fi) mutta myös mm. Tampereella, Turulla ja Oululla on vastaavia palveluita. Googlasimme Suomen eri alueita ja tarjonta vaihteli. Useat projektit ja opinnäytetyöt liittyvät aluekehitykseen. Esimerkkejä alueellisesta kehittämisestä ja avoimen datan hyödyntämisestä tutkailtiin [6Aika sivustolta](https://6aika.fi). [https://6aika.fi/](https://6aika.fi)

Terveystietokeskuksen opiskelijoille etsittiin vinkkejä kattavasta [THL:n avoimesta datasta](https://thl.fi/avoimesta-datasta), [Kelastosta](https://kelastosta.fi) puolestaan löytyy keskeinen tilastotieto Kelan hoitamasta sosiaaliturvasta.

Lopuksi avasimme Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston, [AILAn](#), sivut. Tietoarkistossa on tutkijoiden keräämää aineistoa, sekä laadullista että määrällistä. Kokeilimme hakuja teemoittain ja asiasanoittain. Tarkastelimme erilaisia käyttörajoituksia, koska tallennetun aineiston käyttöön vaikuttaa sekä tietoarkiston että aineiston tekijöiden käyttöehdot. Tietoarkisto todettiin olevan hyödyllinen oppinnäytetyöntekijälle.

Ehdimme lyhyessä työpajassa vain raapaista pintaa, EU:n avoimen datan portaalit jäivät maininnan tasolle. Tavoite silti saavutettiin - avoin data demystifioitiin ja se muuttui osallistujille arkiseksi tiedonlähteeksi. Totesimme, että meidän tulisi seurata mitä avoimen datan ympärillä on meneillään ja selvittää omien opiskelijoiden alojen tarjontaa. Ehdimme lyhyesti pohtia alakohtaisen avoimen datan tiedonlähteiden esittelyä tiedonhankinnan ohjauksessa ja LibGuidesissa. Lopuksi totesimme rauhallisin mielin, että roolimme on tietää mitä on tarjolla ja ohjata opiskelijat avoimen datan tiedonlähteille.

Työpaja 2: Avoin oppiminen ja avoimet oppimateriaalit

Avoin oppiminen ja avoimet oppimateriaalit -työpajan aluksi pajan keskusteltiin, mitä käsite avoin oppiminen tuo osallistujille mieleen. Vastaukseksi tuli sanat: haastava, tavoite, innostaa, monipuolinen ja kokoelma. Mielissä oli siis jo aika lailla se, miten avointa oppimista määritellään, ja miten se nähdään muuallakin.

Lyhyesti avoin oppiminen määritellään oppimiseksi, joka tapahtuu usein digitaalisia välineitä hyödyntäen, ja sen tarkoitus on laajentaa oppimaan pääsyä ja osallistumista kaikille, madaltamalla esteitä ja lisäämällä saavutettavuutta, esteettömyyttä, tarjontaa ja oppijakeskeisyyttä. Tutkimuksessa englanniksi termi "open education" on avointa oppimista vastaava käsite ja "open learning" -termi taas viittaa avoimen oppimisen tutkimustraditiossa etäopetukseen.

Avoin oppiminen jakaantuu vielä avoimiin oppimiskäytänteisiin (Open Educational Practices, OEP) ja avoimiin oppimateriaaleihin (Open Educational Resources, OER). Työpajassa keskityimme pohtimaan avoimia oppimateriaaleja, ja keskustelua käytiin nimenomaan amk-kirjastojen tarpeesta yhteisille avoimille oppimateriaaleille. Tärkeäksi nähtiin myös yhteiset kansalliset pelisäännöt mm. materiaalien laadulle. Avoinista oppimateriaaleista onkin syntymässä vuonna 2020 [oma linjaus](#) Tieteellisen seurain valtuuskunnan (TSV) vastaamassa avoimen tieteen koordinaatiossa.

Keskustelun pohjaksi kävimme lyhyesti läpi Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen toimesta kehitteillä olevaa avointen oppimateriaalien palvelua, jota CSC -tietotekniikan keskus koordinoi. Syntymässä on kansallinen digitaalinen oppimateriaalipalvelu, joka kattaa kaikki koulutusasteet. Tarve tällaiselle yhteiselle alustalle on, sillä Suomessa tehdään jo paljon avoimia oppimateriaaleja mm. hankkeissa, mutta nämä materiaalit eivät yleensä ole pitkäaikaisesti käytössä. [AOE.fi -osoitteesta](#) löytyvä palvelu on nimenomaan oppimisalustojen tukipalvelu, ei itsessään oppimisalusta. Sinne voi tallentaa materiaaleja, jotka sitten esim. linkitetään omaan oppimisympäristöön. Tähän palveluun on mahdollista viedä myös kirjaston tuottamaa oppimateriaalia kaikkien saataville. AOE-palvelussa olevat materiaalit lisensoidaan joko CC-BY (nimeä) tai CC-BY-SA (nimeä-jaa samoin) lisensseillä, jotka ovat yleisesti oppimateriaaleille suositellut lisenssit. Avointen oppimateriaalien palvelua aukeaa maaliskuussa 2020.

Opettajien ja muiden oppimateriaalien tuottajien ja käyttäjien tueksi on syntymässä myös verkko-opas, josta saa tietoa:

- avoimista oppimateriaaleista yleensä,
- CC-lisensseistä, avaamiseen liittyvästä sopimisesta ja tekijänoikeuksista,
- avoimen oppimateriaalin tekemisestä ja jakamisesta,
- avoimien oppimateriaalien löytämisestä ja käyttämisestä.

Opas syntyy myös TSV:n koordinoiman [avoimen oppimisen asiantuntijaryhmän toimesta](#), ja se valmistuu ja aukeaa samaan aikaan kuin AOE.fi sivusto. Opasta on tekemässä kirjaston asiantuntijat Laurea amkista, Turun yliopistolta sekä Xamkista.

Työpajan vilkas keskustelu käytiin amk-kirjastojen yhteisen avoimen oppimateriaalin tuottamisesta. Amkit-konsortion toimintasuunnitelmaan on kirjattu vuodelle 2020 yhdeksi tavoitteeksi amk-kirjastojen yhteinen mooc-toteutus. Tämä koettiin työpajassa hyväksi tavoitteeksi, ja mietittiin myös, miten yhteisiä materiaaleja voitaisiin tuottaa siten, että ne palvelisivat mahdollisimman laajasti antamaamme opetusta ja ohjausta. Yhtenä ajatuksena oli moduulimainen ajattelu, jolloin eri palikoista voisi tuottaa mooc-kokonaisuuden, mutta eri osia voisi käyttää myös muuten opetuksen vaihtelevissa tilanteissa. Toki tässä tulee sitten eteen kysymys: miten tuottaa tarpeeksi mutta ei liian yleistä materiaalia?

Työpajan osallistujat näkivät tässä selkeän tekemisen paikan, ja kaavailimme jo alustavasti joitain mahdollisia vaiheita eteenpäin: jo olemassa olevien verkkototeutusten ja materiaalien selvittelyä, opetuksen/ohjauksen pääteemat olisi hyvä valita ensin, pohtia minkä tyyppisiä materiaaleja olisi hyvä olla jne. Varsinaista suunnitelmaa ei vielä tehty, mutta ilmoille jäi vahva yhdessä tekemisen tahtotila (ja taisi jo löytyä innokkaita tekijöitäkin). Meidän on myös helpompi viedä avoimen oppimisen asiaa eteenpäin, kun olemme ensin itse tehneet esimerkkisuorituksen avoimesti tehdystä oppimateriaalista. Bonuksena vielä amk-kirjastojen yhdessä tekemisen meininki.

Vinkkinä vielä kaikille kiinnostuneille, että parhaillaan on käynnissä luonnoksen [Mitä asioita hyvä huomioida oppimateriaalin avoimessa julkaisemisessa?](#) kommentointi 10.1.2020 saakka. Käy kurkkaamassa ja kertomassa omat kommenttisi.

Työpaja 3: Pakopelipaja: opi rakentamaan pedagoginen pakopeli

Lahden ammattikorkeakoulussa informaatiolukutaidon pakohuonepeliä on käytetty osana opinnäytetyön informaatiolukutaidon opetusta valikoiduilla ryhmillä parin vuoden ajan. Näitä kokemuksia jaettiin pakopelipajassa, jossa käytiin läpi mitä pedagogisen pakopelin suunnittelussa pitää huomioida ja missä tilanteissa pakopelejä tai pakopelipulmia voisi hyödyntää. Lisäksi kokeiltiin esimerkkipulmien ja tehtävien ratkaisemista.

Opetuksellisen pakohuonepelin laatimisen lähtökohta on oppimistavoitteissa, mitä siis halutaan, että opiskelija oppii? Konkretisoitu oppimistavoite, esimerkiksi eri lähdeyyppien tunnistaminen tai e-kirjan avaaminen, muodostaa sisällöllisen annin, joka tarjoillaan pelillistetyssä muodossa. Kaikkien pulmien ei kuitenkaan tarvitse olla opetuksellisia, tärkeää on löytää tasapaino mielekkään

tekemisen ja oppimisen välille. Tiedonhankinta on usein laaja kokonaisuus, jossa yksittäisiä oikeita vastauksia on vähän, joten aukeava lukko tai paljastuva koodi tuo vastapainoksi mukanaan konkreettista etenemisen tuntua. Ja koska pakohuonepelissä uusi vihje voi olla missä tahansa, lukevat opiskelijat pelin osaksi liitettyä informaatiolukutaidon aineistoa ennennäkemättömällä innolla.

Pakopelien toteuttaminen ei tarvitse olla mittava investointi, kekseliäisyys ja kierrättäminen vievät pitkälle. Poistokirjoista voi tehdä koodikääröjä tai irtosivuja voi hyödyntää aukkotehtävissä. LAMKissa vanhat kassalippaat ja aineistokassit ovat löytäneet uuden elämän pakopelissä. Verkosta löytyy paljon lähteitä pakopelipulmien ja tehtävien suunnitteluun, esimerkiksi kirjastojen pakohuonepelipioneerin Andrew Walshin [blogi](#) sekä muita, yleisempiä vinkkilistoja, kuten [EscapeRoomTips](#) ja [Lock Paper Scissors](#). Erilaisia pakohuonepelejä kannattaakin käydä kokeilemassa pelimaailmaan tutustumiseksi ja ideoiden saamiseksi.

Pakopelipajassa keskusteltiin aktiivisesti pakohuonepelityyppisten pulmien hyödyntämismahdollisuuksista ja erityisesti ajatus pienistä pulmista osana orientaatiokierroksia tai erilaisia uusien opiskelijoiden tervetuliaistapahtumia kutkutti osallistujien mieliä. Varsinaiseen pulmien suunnitteluun tai kehystarinan keksimiseen puolentoistatunnin työpaja oli liian lyhyt, mutta ehkä tulevaisuudessa voimme pitää pitemmän pajaripäivän, jossa päästään varsinaiseen pulmasuunnitteluun ja kehystarkemusten ideointiin. Lahden ammattikorkeakoulun lisäksi informaatiolukutaidon pakohuonepeli löytyy Metropoliasta, joten yhteistyömahdollisuuksia ja testattavia pelejä löytyy ammattikorkeakoulukentältä jo ainakin kaksi kappaletta.

Työpaja 4: ”Suomesta kansalaistieteen mallimaa”

Kansalaistieteen työpajassa ihmettelimme yhdessä mitä kansalaistiede oikeastaan on ja mitä se tarkoittaa AMK-kirjastojen kontekstissa. Perinteisten kirjastopalveluiden rinnalle tulevat osallistavat menetelmät, joista kansalaistiede on yksi esimerkki. Kansalaisella voidaan tarkoittaa työelämän kumppaneita, vapaaehtoisjärjestöjä, poliitikkoja ja päättäjiä, kaupunginosan asukkaita tms. Työpajassa kysyimme mikä on korkeakoulukirjaston rooli osallistamisessa ja minkälaisia muotoja kansalaistiede voi saada korkeakoulukirjastoissa? Tavoitteena oli laatia konkreettisia ideoita vuodelle 2020 kansalaistieteen edistämiseksi AMK-kirjastoissa.

Kaikkiaan kansalaistiede käsitteenä on muutoksessa. Alun perin ajatus siitä, että yhteisöjä osallistetaan tutkimuksen tekoon esimerkiksi havaintojen ja datan kerääjinä on laajentunut käsittämään kansalaistieteen myös tieteellisten tekstien lukutaidoksi, kyvyksi mennä Googlea ja Wikipediaa pidemmälle tiedonhaussa sekä ymmärrykseksi siitä millainen tutkimuksen elinkaari on ja miten voin osallistua halutessani siihen. Kansalaistiede tulisikin ymmärtää laaja-alaisena yhteiskunnallisena vuorovaikutuksena (Laine 2018)

Hyvää pöhinää Kansalaistiede-työpajassa. Kuva: Tiina Tolonen.

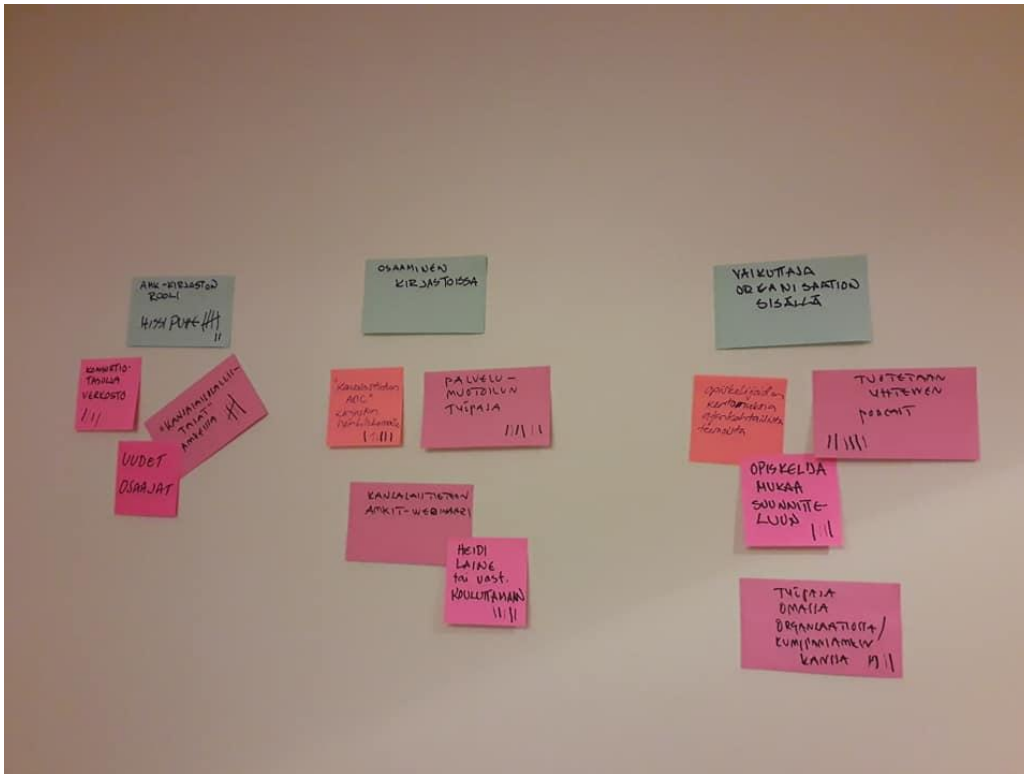
Työpajaan osallistujille oli lähetetty etukäteen materiaalia kansalaistieteestä. Näin emme aloittaneet työskentelyä aivan tyhjästä. Silti ilmassa oli havaittavissa epävarmuutta aiheesta. Lyhyiden parikeskustelujen tuloksena huomasimme kuitenkin, että käsitykset kansalaistieteestä olivat osallistujilla hyvinkin edistyksellisiä. Emme ehkä vain osaa vielä sanoittaa ajatuksiamme siitä.

Toimintasuunnitelmaa työstimme tulevaisuus verstaas -menetelmää soveltaen, miettien ensin kansalaistieteeseen liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Seuraavaksi visioimme ratkaisuja kysymyksiin ja sen jälkeen valitsimme toteutettavissa olevia konkreettisia tekoja vuodelle 2020.

Ns. ongelmavaiheessa hahmottui neljä isompaa teemaa, joiden ympärille kysymykset asettuivat:

- 1. Mikä on AMK-kirjaston rooli kansalaistieteessä?
- 2. Millaista osaamista uusi rooli edellyttää?
- 3. Miten toimimme vaikuttajana omassa organisaatiossamme?
- 4. Miten osallistamme oman toimintaympäristön (organisaatiomme ulkopuolelta) mukaan?

Päätimme tarttua ratkaisuvaiheessa kolmeen ensimmäiseen teemaan ja visioimme, miten tartumme ongelmiin. Tässä vaiheessa syntyi slogan "Suomi kansalaistieteen mallimaaksi". Paljon puhuttiin millaisia ovat kirjaston uudet osaajat ja miten osaamme murtaa perinteisen kirjastoammattillisen identiteetin uuteen suuntaan. Ketkä ovat parhaat yhteistyökumppanit organisaation sisällä sekä ulkopuolella ja miten opetus ja hankkeet saadaan mukaan. Millainen prosessi kansalaistiede on TKI-hankkeissa. Tukeeko tiedonhaun ohjaus ilmiötä ja kuinka saamme oman väkemme tietoiseksi asiasta. Ja paljon muita hyviä kysymyksiä.

Työpajan tuloksia. Kuva: Tiina Tolonen.

Ratkaisuksi kiteytyi muutama toimenpide, jolla toivottavasti pääsemme alkuun:

AMK-kirjaston rooli:

- Hissipuhe, jolla levitämme kansalaistieteen ilosanomaa omissa organisaatioissa
- Konsortiotason verkosto, joka tekee tämän hissipuheen ja muutakin kehittämistä/edistämistoimenpiteitä
- Uudenlaisia osajia kirjastoihin: kansalaisosallistajat AMK-kirjastoissa

Osaamisen lisääminen AMK-kirjastoissa:

- Palvelumuotoilun työpaja kansalaistieteestä
- "Kansalaistieteen ABC" kirjaston henkilökunnalle (uudenlainen digi-kirja)
- Kansalaistieteen AMKIT-webinaari, jossa asiantuntija kertomassa meille kansalaistieteestä

Kirjasto vaikuttajana oman organisaation sisällä:

- Opiskelijat mukaan suunnitteluun ja toteuttamiseen esim. kertomaan ajankohtaisista teemoista
- Tuotetaan yhteinen podcast
- Järjestetään työpaja omissa organisaatioissa / kumppanien kanssa.

Emme määritelleet työpajassa mitä kansalaistieteellä tarkoitetaan emmekä päättäneet ensimmäisenä valloittaa ns. ulkopuolista maailmaa missiollamme, mutta saimme aikaan mielestämme konkreettisen ja toteuttamiskelpoisen toimintasuunnitelman kansalaistieteen edistämiseksi vuonna 2020. Kukin AMK-kirjasto voi toteuttaa ehdotuksia miten parhaaksi näkevät.

Summa summarum

On tärkeää kiireisen arjen keskellä kohdata kollegoita eri organisaatioista. Verkostopäivät tarjoavat tähän oivallisen mahdollisuuden. Kasvokkain käydyt keskustelut niin virallisen ohjelman kuin illanvieton puitteissa tuottavat aina oivalluksia ja vahvistavat yhteisöllisyyttä. Joten näkemisiin seuraavilla verkostopäivillä 2021.

Jos olet kiinnostunut edellä esitellyistä aiheista, niin voit lukea niistä lisää:

Luettavaa pakopeleistä

Koiranen, J. 2019. Pedagogiset pakopelit: opas. Helsinki: Ääres eduEscape.

Kortesuo, K. 2018. Pakuhuone: suunnittele, toteuta, pakene. Helsinki: Karisto

Walsh, A. 2017. Making escape rooms for educational purposes: a workbook. Innovative Libraries.

Luettavaa kansalaistieteestä

EC White paper on Citizen Science for Europe. [englanniksi] 2014

https://www.zsi.at/object/project/2340/attach/White_Paper-Final-Print.pdf

ECSA kansalaistieteen 10 periaatetta [suomeksi]. 9.1.2017. https://ecs.citizen-science.net/sites/default/files/ecsa_ten_principles_of_cs_finnish.pdf

Heidi Laine Vastuullinen kansalaistiede. Artikkelit [suomeksi] 15.3.2018

<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimustyö/vastuullinen-kansalaistiede>

Ajatuksia kansalaistieteestä. Video [suomeksi] 20.8.2019 [15 min]

<http://www.youtube.com/watch?v=xxhtyi1JxcQ> Haastateltavana Tuija Hirvikoski, haastattelijana Hanna Lahtinen

Finna ja kansalaistiede, Erkki Tolonen, Joukkoistaminen

<https://youtu.be/Z4duuixXV7E?t=954> 19.2.2019 [20 min]

Kirjoittajat:

Hellevi Hakala, tietopalvelupäällikkö, Metropolia ammattikorkeakoulu

Terhi Kaipainen, tietoasiantuntija, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Essi Prykäri, tietoasiantuntija, Lahden ammattikorkeakoulu

Kaisa Puttonen, informaatikko, Laurea ammattikorkeakoulu

Riikka Sinisalo, tietoasiantuntija, Lahden ammattikorkeakoulu